

Stanovisko ČDS k navrhovanému způsobu zvyšování důchodového věku po roce 2030

Odpovědi na dotazy z MPSV

Dotaz č. 1: Jaká konkrétní demografická projekce by měla být použita, kdy a kým by byla zpracována?

Odpověď: Tuto otázku řeší ustanovení dvou zákonů: „Zpracování projekcí obyvatelstva je dle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě jedním z úkolů Českého statistického úřadu (ČSÚ). Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení pak ČSÚ ukládá povinnost vypracovat Zprávu o očekávaném vývoji úmrtnosti, plodnosti a migrace v České republice, a to do 31. prosince kalendářního roku, který končí číslicí 3 nebo 8, nepřímou tak připravovat projekci obyvatelstva nejméně v pětiletých cyklech.“ (Projekce obyvatelstva České republiky – 2023-2100. ČSÚ, Praha 2023, s. 1).

Dotaz č. 2: Jaké jsou hlavní **důvody pro výběr této instituce**, předpokládá se, že i v budoucnu bude určující vždy její projekce?

Odpověď:

Důvody pro výběr **ČSÚ**:

- (a) **Zákony** uvedené v odpovědi na otázku č. 1.
- (b) **Kvalitní personální vybavení** ČSÚ a jeho demografické statistiky včetně zastupitelnosti jednotlivých odborníků a přímá spolupráce s našimi předními demografy doma i v zahraničí spolu s masovostí české demografie (v ČR žije mezi jedním a dvěma tisíci osob s ukončeným demografickým vzděláním) lze považovat za dostatečnou garanci toho, že ČSÚ v populačním prognózování již nesejde z cesty, jako v minulosti (mezi lety 1980 a 2010).
- (c) Jistá apriorně vyšší **důvěryhodnost oficiálních prognóz**, resp. prognóz „*kamenných institucí*“ (vizte Keyfitz, N.: Social and political context of population forecasting. WP-84-003, IIASA, Laxenburg 1984, s. 30 a n.) **podporovaná politiky respektovanou nezávislostí ČSÚ**.

Dotaz č. 3: Jaké budou hlavní **prvky argumentace**, která zjistí, **aby jiné projekce s odlišnými metodikami a výsledky nebyly veřejností vnímány jako projekce zpochybňující relevantnost použitých projekcí**, na něž bude úprava důchodového věku navázána?

Odpověď:

V roce 2014 a 2015 Potůčkovou komisí navrhovaný "**řízený dozor**" dvou dalších nezávislých prognóz před zveřejněním definitivních výsledků prognózy ČSÚ. Není však až tak podstatné, že tento mechanismus byl z návrhu novelizace zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení vyškrtnut. Může totiž existovat a *de facto* existuje nezávisle na zákonu. ČSÚ se musí snažit, neb ví, že materiál ke komparaci se čas od času objeví. **Rozdíly jako takové nepředstavují problém.** Problém vznikne až v okamžiku, kdy si ČSÚ významné rozdíly v metodice tvorby nebo výsledcích své aktuální prognózy neobhájí.

Otázka č. 4: V jakém věku by byl **důchodový věk** každé generaci určen jako definitivní, tzn., jak dlouho před dosažením důchodového věku?

Odpověď:

- (a) Ve věku **55 let** (původní návrh zněl minimálně 10 let před vznikem nároku na plný starobní důchod příslušníků dané generace – ročníku narození), na kterém se shodla celá Potůčkova komise včetně zástupců všech tehdejších parlamentních politických stran.
- (b) Ve výsledku pak i tuto **otázku řeší zákonné ustanovení**. Konkrétně § 10b zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, kde se mimo jiné píše: *„Zpráva obsahuje též údaj o věku, při jehož dosažení je očekávaná střední délka života dané generace rovna jedné čtvrtině součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života a údaj o podílu očekávané střední délky života při dosažení důchodového věku podle zákona o důchodovém pojištění a součtu tohoto věku a této střední délky života, a to **pro všechny generace, které dosáhnou v následujícím kalendářním roce věku 25 až 54 let** ... očekávaná střední délka života se přitom stanoví jako prostý aritmetický průměr střední délky života mužů a žen.“*

Otázka č. 5: Pokud by byl důchodový věk stanoven s dostatečným předstihem (mezinárodně je doporučováno 10 až 15 let před dosažením důchodového věku), jaký doporučujete **postup pro zpracování dalších následných projekcí** (předpokládáme **minimální frekvenci** jednou za pět let), které nemusí přinést shodné výsledky; v jakých situacích by přicházela v úvahu **korekce již stanoveného důchodového věku**?

Odpověď:

- (a) I tuto otázku řeší **platné zákonné ustanovení** (citovaný § 10b zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení): **Jednou za pět let a po dosažení věku 55 let již žádné korekce stanoveného důchodového věku.**
- (b) **Toto ustanovení není potřebné měnit**, neboť úmrtnost, jmenovitě hodnoty naděje dožití, zejména ty pozorované v rámci jednotlivých generací, vykazují vysokou vývojovou stabilitu. Náhlé zvraty, s výjimkou důsledků kataklyzmatických jevů, si lze jen velmi obtížně představit. Pětileťá frekvence kontrol nastavení hranice důchodového věku je plně dostačující s ohledem na již uvedené: (i) stabilitu vývoje hodnot naděje dožití v generacích a (ii) kvalitu oficiálních populačních prognóz ČR zpracovávaných ČSÚ v poledních letech.

Otázka č. 6: Jaký doporučujete **postup** v případě, že by se různé demografické projekce v ukazateli očekávané doby dožití **výrazně odlišovaly**?

Odpověď:

- (a) Za současných podmínek populačního prognózování u nás (stabilita vývoje úmrtnosti a kvalita prognostických týmů) je výrazná **odlišnost prognóz úmrtnosti** málo **pravděpodobným jevem**.
- (b) Pokud by se chtěli MPSV či politici za každou cenu **pojistit**, mohou vyjít z návrhu Potůčkovy komise, předloženého v prosinci 2014, který někdy v roce 2015 projednávala vláda a následně jej „shodila se stolu“.

Návrh revizního systému z 11. prosince 2014:

- *Za účelem zajištění co nejspolehlivějších prognostických odhadů vývoje navrhujeme zavést a dále zdokonalovat **systém tvorby alternativních populačních prognóz** (dále Prognózy) a odvozených prognóz pro potřeby důchodové reformy.*
- *Prognózy by zpracovávala **pracoviště, zabývající se dlouhodobě tvorbou populačních prognóz na úrovni ČR**, což aktuálně jsou ČSÚ, VŠE a PŘF UK.*

Odpověď na otázku č. 6 (pokr.):

- Prognózy by na těchto pracovištích vznikaly **ve stejnou dobu a při použití stejných statistických dat o minulém populačním vývoji**.
- Vzniklé prognózy by jako doposud zůstaly **ve vzájemném konkurenčním (kompetitivním) vztahu**. Jejich výsledky by však byly před zveřejněním porovnány a zjištěné rozdíly diskutovány na širším odborném fóru. Teprve po úpravách, jejichž provedení by bylo ponecháno na **autonomním zvážení zpracovatelů** konkrétní prognózy, by se přistoupilo k oddělené publikaci výsledků jednotlivých prognóz. Prognóza ČSÚ jako první a ostatní s jistým časovým odstupem.
- **Dohodnutá základní forma a obsah prezentace** by zajistily možnost výsledky prognóz snadno porovnat.
- Tímto postupem by byla zajištěna jak **vyšší kvalita (spolehlivost) prognostických výstupů**, tak také jejich časová a věcná komparabilita.“

Otázka č. 7: Jak přesně navrhujete **výsledek demografických projekcí procesně transformovat na stanovení důchodového věku**, coby parametru důchodového systému?

Odpověď:

- (a) Pokud jde o **metodiku prognostického odhadu naděje dožití v jednotlivých generacích v době, kdy jejich příslušníkům vzniká při splnění dalších podmínek nárok na plný starobní důchod**, tak tuto jsme v rámci projektu TAČR předali před deseti lety MPSV a následně i ČSÚ, který ji používá při sestavení zpráv dle § 10b zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.
- (b) Pokud má MPSV na mysli **skutečné stanovení věku odchodu do důchodu**, pak se jedná o výhradně politické rozhodnutí, které může iniciovat na základě nesplnění kritéria dle § 4a zákona č. 582/1991 Sb., který praví: *„Ministerstvo předkládá vládě do 30. června kalendářního roku, který končí číslicí 4 nebo 9, Zprávu o stavu důchodového systému České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj. Tato zpráva obsahuje zejména informaci o tom, jak by měl být důchodový věk stanoven, aby bylo dosaženo stavu,*

Odpověď na otázku č. 7 (pokr.):

*Kdy by očekávaná střední délka života jednotlivých generací při jeho dosažení činila jednu čtvrtinu součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života, a to pro všechny osoby, které dosáhly v roce předložení zprávy věku 25 až 54 let; tato informace vychází z údajů obsažených ve zprávě zpracované Českým statistickým úřadem podle § 10b. V případě, kdy alespoň pro jednu generaci uvedenou v předchozí větě platí, že podíl očekávané střední délky života při dosažení důchodového věku podle zákona o důchodovém pojištění a součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života je menší než 24 % nebo větší než 26 %, obsahuje tato zpráva též **informaci o úpravě důchodového věku podle předchozí věty.***